به بهانه خشک شدن درختان پارک جنگلی چیتگر مطرح شد

عملیات احیا با گونه‌های بومی و مقاوم به تغییرات اقلیمی

گروه اجتماعی

تصاویر و اخباری به تازگی در شبکه‌های اجتماعی فراگیر شده که نشان می‌دهد درختان منطقه چیتگر خشکیده‌اند؛ درختانی که به دلیل تنش آبی و عدم سازگاری با اقلیم مستعد هجوم آفت شده‌اند. خلاصه ماجرایی که در رسانه‌ها نیز منعکس شده به همین موارد اشاره دارد و مدیران شهری می‌گویند شرکت آبفا با خودداری در آب‌رسانی به درختان پارک چیتگر در خشک شدن آن‌ها مقصر است و باتوجه به اینکه طیف وسیعی از درختان چیتگر کاج هستند، آن‌هم از نوع غیربومی، خطر طغیان آفت متوجه وسعت گسترده‌ای از این پارک شده است. پیش‌تر که خشکی درختان خبرسازشد، علی محمدمختاری، مدیرعامل سازمان بوستان‌ها و فضای سبز شهر تهران، گفت که طبق مذاکره با آبفا، آب‌رسانی ۴۰۰ لیتر در ثانیه برای چیتگر پیش‌بینی شده ولی در حال حاضر ۵۰ لیتر آب در ثانیه به این پارک اختصاص می‌یابد. علیرضا رحمتی، رئیس اداره حفاظت محیط زیست تهران نیز خشکی درختان پارک‌های سرخه حصار، چیتگر و آزادگان را به تغییرات اقلیمی و کمبود آب ارتباط داد. گویا قرار است درختان جدید، جایگزین درختان قدیمی شوند و مدت‌هاست کنشگران محیط زیست اعلام کرده‌اند، محدوده چیتگر از لحاظ اقلیمی، گرم و خشک است و درختان کاجی که در آن کاشته شده‌اند، دارای طبع سرد و مرطوب هستند و در اقلیم مدیترانه‌ای زیست بهتری دارند. عبارتی که از سوی عباس محمدی، کنشگر محیط زیست درگفت‌وگو با خبرآنلاین نقل شده است. محمدی در این باره می‌گوید: «این منطقه از لحاظ اقلیمی، برای کاشت درخت کاج «الدار» معروف به کاج تهران یا کاج ایرانی مناسب نبوده و نیست. از زمان احداث این پارک، ۶۰ سال پیش، این اشتباه از سوی سازمان منابع طبیعی یا شهرداری وقت صورت گرفت، تا به امروز هم ادامه یافت و به جای استفاده از گونه‌های بومی یا درختان متنوع، به طور یکنواخت درخت کاج و اقاقیا در این بوستان کاشته شد و اموزوین درختان در معرض انواع آسیب‌ها و آفات قرار دارند» و حالا زمزمه‌هایی مطرح شده مبنی برا اینکه باید درختان آسیب دیده قطع یا سوزانده شوند تا آفت گسترش پیدا نکند. آذرماه گذشته هم پس از قطع ۸۰۰ درخت پارک جنگلی چیتگر، شهرداری عنوان کرد که این درختان به دلیل خشکیدگی و آفت زدگی قطع شده‌اند. در همین زمینه، هادی نصیری، رئیس اداره‌فضای سبز منطقه ۲۲، مطرح کرد که این تعداد درخت به آفت «سوسک پوست‌خوار» مبتلا شده‌اند و باید هرچه سریع‌تر قطع شوند. طی روزهای گذشته خبرگزاری تسنیم اعلام کرد که در پی انتشار اخباری در فضای مجازی درباره خشکاندن درختان منطقه چیتگر، دادستان تهران با ورود به موضوع، دستورپیگیری و انجام اقدامات را صادر کرده است. علی صالحی، دادستان تهران با اعلام این خبر اظهار کرد: با توجه به حساسیت امرو در راستای صیانت از انفال وثروت‌های عمومی، دستور رسیدگی به علل خشک شدن درختان منطقه چیتگر با قید فوریت خطاب به دادسرای ناحیه ۳۷ (ویژه انفال) صادر شد و پس از بازدید معاون دادستان و سرپرست دادسرا از محل، در جلسه با دستگاه‌های متولی تصمیمات لازم اتخاذ و دستورات لازم جهت حفاظت از درختان صادر شد. دادستان تهران افزود: در جلسه دادستانی تهران با مدیران منابع طبیعی و آبخیزداری شهر تهران، سازمان بوستان‌ها و فضای سبز شهر تهران، شرکت آب و فاضلاب شهر تهران، شهردار منطقه ۲۲، رئیس اداره محیط زیست شهر تهران مقرر شد راهکارهای جلوگیری از خشک شدن درختان و احیای آن‌ها با تشکیل کارگروه ویژه بررسی شود و برنامه اجرایی مشخص با لحاظ موقعیت محل و اقدامات لازم تهیه ونتیجه اقدامات انجام شده به دادستانی گزارش شود. اعضای این کارگروه به صورت ماهانه و با حضور سرپرست دادسرای ناحیه ۳۷ ضمن بازدید از بوستان چیتگر بر روند انجام اقدامات نظارت می‌کنند. دادستان تهران تصریح کرد: با توجه به اهمال صورت گرفته در سالیان متمادی و آسیب جدی به درختان مقرر شد هیئتی از کارشناسان رسمی مجرب دادگستری نسبت به بررسی علت خشک شدن درختان و نیز روش احیای بوستان مزبور اقدام کنند تا تدابیر قانونی در این خصوص به عمل آید. همچنین مقرر شد جهت جلوگیری از تعرض و سوءاستفاده احتمالی اشخاص در اراضی بوستان چیتگر، اداره منابع طبیعی نسبت به پیگیری و اخذ سند کادastral خصوص اراضی موصوف اقدام و نتیجه را به این دادستانی اعلام کنند. به گفته دادستان تهران، با توجه به تکالیف قانونی سازمان بوستان‌ها و فضای سبز شهر تهران درباره تهیه شناسنامه و پلاک کوبی کلیه درختان، مقرر شد این سازمان با قید فوریت نسبت به پلاک کوبی درختان بوستان چیتگر اقدام و آمار درختان پلاک کوبی شده و همچنین درختان خشک، سالم و دارای قابلیت بهبود را به صورت هفتگی به دادستانی تهران اعلام کند.

نقش مهم خشکسالی و کم‌آبی در خشکیدگی درختان

هومن روانبخش، عضو هیئت مدیره انجمن جنگلبانی ایران و عضو هیئت علمی موسسه تحقیقات جنگل‌ها و مراتع در واکاوی علل خشکیدگی درختان و اینکه چنین اتفاقی معمولا در پارک‌های جنگلی «عامدانه یا غیرعامدانه» رخ می‌دهد به «رسالت» می‌گوید: «برخی معتقدند آنچه در پارک جنگلی چیتگر رخ داده عامدانه بوده و کاهش آبدهی با هدف خشک کردن درختان صورت گرفته درحالی که به شخصه این تحلیل را اشتباه می‌دانم. در این پارک جنگلی، درختان کاجی که دچار آفت سوسک پوست‌خوار شده‌اند، قدمت بالایی ندارند و ۴۰ تا ۵۰ ساله‌اند و بخشی از این درختان جوان‌ترند که واکاری شده و یا توسعه پیدا کرده‌اند. ضمن آنکه ۴۰ تا ۵۰ سال برای کاج سن زیادی نیست و شاید ۱۰۰ سال هم درخت کاج عمر کند. قسمت زیادی از درختان چیتگر در میانسالی‌اند و قسمتی هم که جدیدتر کاشته شده احتمالا ۲۰ تا ۳۰ ساله‌اند، صرفا عمر بالا دلیل آفت و خشکی درختان نیست و این مشکل دارای سه ریشه اصلی است، نخست به علت عدم رسیدگی کافی و آبیاری نامناسب درختان دچار تنش آبی شده‌اند. ریشه دوم نیز، خشکسالی است که درچندسال اخیر اتفاق افتاده، به جزسال‌های ۹۸ و ۹۹ که ترسالی بود، در قبل و بعد از این دو سال بارندگی‌ها کمتر از حد مهیانگین بود و دچار خشکسالی بودیم و این هم عامل مهمی است که درختان را در ضعف و تنش آبی قرار داده. ریشه سوم نیز بهره‌وری بی‌رویه از آب‌های زیرزمینی است. سطح آب‌های زیرزمینی در بسیاری از نقاط کشور از جمله در تهران بسیار افت کرده و این باعث شده که لایه‌های زیرین خاک هم خشک باشد و هرچقدر درختان ریشه دوانی کرده و برای دریافت آب، عمق خاک را جستجو می‌کنند، بازهم به آبی نمی‌رسند. بنابراین عامل و ریشه اصلی متوجه تنش و خشکی است که موجب شده درختان برای هجوم آفت سوسک پوست‌خوار مستعد شوند. این آفت درگذشته هم بوده و موضوع جدیدی نیست ولی تنش خشکی و ضعیف شدن درختان باعث طغیان آفت شده است. یک درخت سالم هیچ‌گاه نمی‌تواند مورد حمله سوسک پوست‌خوار قرار بگیرد.»

روانبخش با نامناسب دانستن درخت کاج به لحاظ اقلیمی برای این منطقه می‌گوید: «باتوجه به وضعیت فعلی کشور و مرزهای سیاسی امروز ما این درخت بومی نیست اما چنانچه ایران قدیم را در نظر بگیریم، کاج جزء درختان بومی بوده است. درخت کاج با نام علمی «پینوس الداریکا» بومی دشت الدار آذربایجان است و منطقه قفقاز و آذربایجان رویشگاه اصلی این درخت است که صرفا در جنگل‌های نیمه خشک قابلیت رشد دارد. بنابراین به لحاظ اقلیمی درخت کاج با آب و هوای ایران سازگار است ولی اینکه در رشته‌های کوه‌های البرز و زاگرس و یا مناطق مرکزی این گونه را به صورت بومی نداریم، به این معناست که شرایط رویشگاهی برای رشد و زادآوری طبیعی این درخت مهیا نبوده است. اگر ما این گونه را به صورت مصنوعی بکاریم باید میزان مراقبت و رسیدگی‌هایمان بیشتر باشد. در فصل خشک و تابستان که شرایط رطوبتی مناسب نیست باید درختان را حداقل سه تا چهار نوبت آبیاری کرد که باتوجه به کم‌آبی این امکان فراهم نیست، اما به هرروی اگر از خدا تا شهریورماه میزان آبیاری مناسب باشد، درختان از تنش خشکی رهامی‌شوند. بنابراین نمی‌توان گفت این درخت به طورکلی برای اقلیم تهران نامناسب است.» عضو هیئت علمی موسسه تحقیقات جنگل‌ها و مراتع در ادامه به این پرسش که چقدر تغییر اقلیم بر پارک‌های جنگلی سایر نقاط جهان و نابودی درختان اثرگذار بوده؟ عنوان می‌کند: «چنین وضعیتی در سایر نقاط جهان نیز مصداق دارد. به طوری که حتی در جنگل‌های طبیعی؛ گونه‌های بومی حذف و یا به کاهش جمعیت دچار شده‌اند و این اتفاقی نیست که در چند سال اخیر رخ داده باشد، بلکه در طول تاریخ حیات کره‌زمین انقراض‌های بزرگی رخ داده و گونه‌های درختی در یک زمانی باعث شکل‌گیری جنگل و زمانی هم سبب ایجاد مرتع و بیابان بوده‌اند، این تغییرات دائما در اکوسیستم‌های کره زمین در حال وقوع است ولی آنچه برای ما مهم بوده، این است که از داشته‌هایمان در پارک‌های جنگلی محافظت کنیم. ۵۰ سال زمان و زحمت برای درختان پارک چیتگر صرف شده و یکی از موارد مهمی که درباره پارک‌های جنگلی وجود دارد، این است که می‌توانند در کاهش آلودگی هوا مؤثر باشند. اگر در روزهای آلوده، ایستگاه‌های سنجش کیفیت هوا در اطراف پارک‌های جنگلی را نگاه کنید، می‌بینید که به نسبت سایر مناطق وضعیت بهتری دارند. این نشان می‌دهد پارک‌های جنگلی در تصفیه و پالایش هوا بسیار سهم بسزایی دارند.»

عضو هیئت مدیره انجمن جنگلبانی ایران باتوجه به اهمیت حفظ درختان و گونه‌های گیاهی برا حیای پارک جنگلی چیتگر تأکید کرده و در این زمینه بیان می‌کند: «طبیعتا درختی که سالم و سرزنده است نباید قطع شود، اما در فرآیند احیا اگر درختی بر اثر آفت و بیماری خشکید، حتما باید قطع شود. درخت خشکیده‌ای که تحت هجوم آفت قرار گرفته، می‌تواند کانون انتقال آفت و بیماری باشد و باید در یک جنگل مصنوعی این درختان حذف شوند. اما در مورد جنگل طبیعی موضوع متفاوت است، چراکه در این نوع جنگل‌ها، خشکزارها اکوسیستم کامل‌اند و باید از قطع و حذف آن‌ها جلوگیری کرد، ولی در جنگل مصنوعی درخت خشک شده باید به سرعت خارج شود. کاشت و احیای درختان حتما باید طبق طرح و برنامه صورت بگیرد. اینکه گونه‌هایی ناسازگار با اقلیم بکاریم، ما را به نتیجه مطلوب نمی‌رساند. لذا باید طرحی کارشناسی درحوزه احیاتهیه و براین اساس، درختانی نظیر بنه و داغداغان راتحت عنوان واکاری کاشت. همان طور که اشاره کردم موضوع درخت کاج متفاوت است، اگرچه این گونه برای